

EDITORIAL

Tapuson an gahum ni Duterte ha Negros ngan ha bug-os nga Pilipinas

Putos han dugo an isla han Negros. Waray wantas nga nagsasabrag han yinukot-yukot nga punglo hi Rodrigo Duterte kontra ha mga waray kapas nga umato nga katawhan.

Utro nga naglansar an iya mga *death squad* ha isla han susrunod nga panmatay han mga ordinaryo nga sibilyan han nakalabay nga bulan. Diri mamenos ha 16 nga ginpatay upod na an usa nga anay meyor, usa nga bag-o nga naeleher nga konsehal, usa nga prinsipal han eskoylahan ngan iba pa nga may mga responsabilidad nga katin ha sibil nga burukrasya. Waray liwat wantas an panmatay ha mga ordinaryo nga sibilyan. Kadam-an ha ira waray basaranan nga ginsususpetsahan nga nasuporta ha rebo-

lusyunaryo nga kagiusan.

Waray iba nga aada ha luyo hini nga mga panmatay kundi an demonyo nga hi Duterte. Grabe an iya kalisang ha pagkapuyoy han iya mga armado nga tawuhan hadton Hulyo 18 han ambuson hira han usa nga yunit han Bagong Hukbong Bayan (BHB) ha bungto han Ayungon, Nagros Oriental. Tungod hini, ginmanduan niya an iya mga alipures nga mas pa nga magsabrag han pasista nga kabangis ngan pokusan han kangalas an mga diri armado nga sibilyan.

Tikang ha masaker ha Sagay

AFP ngan PNP, na-hiagum hin 43 nga kaswalti ha Negros

UPAT NGA PULIS nga nagpakunokuno nga mga empleyado han Department of Environment and Natural Resources an gin-gamaan han mga Pula nga mangaraway ha Sitio Yamot, Barangay Mabato, Ayungon, Negros Oriental hadton Hulyo 18. Dayon nga namatay an upat nga armado ha aragway, kabaliskaran ha iginpagawas ni Rodrigo Duterte nga hira gintortyur. Nakumpiska han BHB an upat nga pistola nga 9mm., siyam nga magasin ngan mga bala.

Hadton Hulyo 22, ginpabuthan han BHB han *command-detonated explosive* (CDX) an tropa han 704th Regional Mobile Force Battalion ha Sitio Cambugtong, Manjuyod, Negros Oriental. Masobra 20 an namatay ngan duha an nasamaran ha gapil han kaaway. Antes hini, gin-isnapp han hukbo han katawhan an mga sundalo han 94th IB ha Sitio Bulo. Nagresulta ha tulo nga kaswalti ha ranggo han sundalo an operasyon.

Hadton Hulyo 2, alas- 4:30 han

"Tapuson...", *sundan ha paypay 2*

"AFP...", *sundan ha paypay 3*

"Tapuson...", *tikang ha paypay 1*

hadton Oktubre 2018, upat nga ser-ye nga konsentrado nga ginbira han kabangis han rehimen Duterte an Negros. Basar ha estilo han duru-ngan nga pag-atake ngan panmatay ha mga pulis ngan sundalo han mga komunidad ha ilarum han gintawag nga Oplan Sauron, ginhimo han armado nga mga ahente han AFP ngan PNP an panmatay ha susu ngan magkasusrunod nga pamaagi. Pina-kamaraut nga hingyap hini nga put-son han kahadlok an katawhan ha Negros ngan piangon an ira mga pag-ato ha pasista nga rehimen.

Usa an isla han Negros han nag-aagi ha pinakamakuri nga kawara-yan han tuna ha bug-os nga Pilipi-nas. Landaw nga makikita dinhi an kinaiya nga buwa nga "reporma ha tuna" han reaksyounaryo nga esta-do. Padayon nga naghahadi ha Neg-ros an dagko nga asyendero nga nahakin ha yukut-yukot kaektarya nga katubhan. Kadungan hini, ginkakaruyag an dagko nga kum-paniya ha mina an mineral nga kari-kuhan ha isla.

Ura-ura han kagrabe an panini-yupi ngan pananalumpigos ha masa nga parag-uma ngan trabahador ha uma ha mga katubhan ha Negros. Gutom an kada adlaw nira nga gin-aatubang. Nag-aaningal an ira guli-at para ha hustisya nga pankatiling-ban ngan tinuod nga reporma ha tu-na komo solusyon ha ira pagludlod ha kakurian. Dirudiretso nga naray-hak an armado nga rebolusyon tu-ngod ha hilarum ngan hiluag nga suporta han masa nga anak-balhas nga naghihingyap nga tapuson an gatus-gatos katuig nga sistema nga nagpapakuri ha ira.

Ginpoponduhan han dagko nga agaron maytuna an mga sundalo ngan pulis pati na an mga paramili-tar nga "death squad" ha Negros. Ha interes han mga asendero, gingagamit han rehimen US-Duterte an mga armado nga tawuhan hini agud pahuyon an masa nga parag-uma ngan pudngan an ira mga pa-kigbisog. Ha nakalabay nga mga bu-lan, masaker, panmatay, pangares-to ngan pagpipriso an baton ni Du-terte ha mga parag-uma nga naato ha Negros.

Pinaagi han Memorandum Order No. 32 nga iginpagawas ni Duterte hadton Oktubre 2018, am-kon niya an kadugangan nga gahum nga ig-imponer an paghahadi han militar ngan pulis ha ngaran han "pagpuypoy ha kasamukan." Kau-pod ha ginsakop hini an Negros nga iginpailarum ha diri deklarado nga balaud militar. Matapos an sunod-sunod nga panmatay hadton Hulyo, iginmando an pagdugang han 300 pa nga armado nga tawuhan han Special Action Force ha isla. Mas pa hini nga pahuhugton an armado nga pagpitlok ha katawhan ha isla.

An kangirhat nga naungbaw ha Negros amo gihapon an nahihaguman ha damo nga lugar ha kabaryuhan ha bug-os nga na-sud. Pinakagrabe an kamutangan ha mga probinsya han Mindanao nga masubra duha katuig na nga aada ha ilarum han balaud militar. Dugang ha Negros, iginpailarum li-wat ha diri diklarado nga balaud militar an Bicol ngan Samar.

Ha kabaryuhan ngan mga tay-aw nga lugar ha bug-os nga nasud, an militar an naungbaw ngan waray balaud nga mas hitaas kontra ha desisyon hini. Ha ilarum han Natio-nal Task Force (NTF) ngan doktrina hini nga "kontra-insurhensya," an bug-os nga burukrasya han gobyer-no ni Duterte in aada ha ilarum han direkta ngan diri direkta nga kontrol han militar. An ngatanan nga ahensya sibil ginagamit nga ar-mas para ha gerra nga pamumoy-poy.

Ha bug-os nga nasud, waray-wantas an mga panmatay ngan pa-ngabuso han militar ha gahum. Gin-gagamit an pasista nga kabangis han estado agud pahuyon an guli-at para ha tinuod nga reporma ha tuna ngan pugngan an ira pagtipa ha pagsakob han mga langyaw nga kompaniya ha pagmimina, mga plantasyon ngan mga proyekto nga pan-imprastruktura ha ilarum han "Build, Build, Build " han rehimen. Karuha han pasismo an burukrata-kapitalista nga pan-ngawat ni Du-terte ngan ha iya pamilya.

Pangabuso man ngan waray

"Tapuson...", *sundan ha paypay 3*

 <p>Bolyum L Ihap 15 Agosto 21, 2019</p> <hr/> <p>Ang <i>Ang Bayan</i> ay inilalabas sa wikang Pilipino, Bisaya, Iloco, Hiligaynon, Waray at Ingles.</p> <p>Tumatanggap ang <i>Ang Bayan</i> ng mga kontribusyon sa anyo ng mga artikulo at balita. Hinihikayat din ang mga mambabasa na magpaabot ng mga puna at rekomendasyon sa ikauunlad ng ating pahayagan.</p> <p> instagram.com/progressiveviews</p> <p> @prwc_info</p> <p> cppinformationbureau@gmail.com</p>	<h2 style="text-align: center;">Gin-uunod</h2> <p>Editorial: Tapuson an gahum ni Duterte ha Negros ngan ha bug-os nga Pilipinas 1</p> <p>AFP-PNP, nahiagum han 43 nga kaswalti 1</p> <p>Pagbaha han dugo ha Negros 3</p> <p>Clement: Berdugo nga lambong ni Palparan 4</p> <p>Aktibista nga parag-uma, ginpusil Pilipinas, pinakadelikado nga nasud 5</p> <p>NLUA, plano nga neoliberal 6</p> <p>Iginpasa nga balaud para ha mga parag-uma 7</p> <p>Burukrata kapitalista nga panlulupot 8</p> <p>Buwa nga reporma ha Boracay 8</p> <p>Madinaugon nga welga ha Monde 8</p> <p>SONA han katawhan kontra ha traydor 9</p> <p>Madinaugon nga away ha Kentex 9</p> <p>Nauubos nga rekurso ha South China Sea 10</p> <p>Pagpatay han hadi ha kalsada 11</p> <p>SOT, ginbasura ni Duterte 11</p>
<p style="text-align: center;">An <i>Ang Bayan</i> igin-gagawas duha kabeses kada bulan han Komite Sentral han Partido Komunista ng Pilipinas</p>	

"Tapuson...", *tikang ha paypay 2*

pagruhaduha, sayop nga hunahunaon nga diri mapeperdi an demonyo nga hi Duterte. An iya kabangis tigaman diri han kusog, kundi han kaluyahan ngan kawaray kakayahan niya nga magpadayon hin waray naato ha iya kahakug.

Putos ha krisis an punda-syon han iya paghahadi. Haluyo han iya kabangis ngan daw waray ginkakahadlukan, sobra na nga nababaraka hi Duterte nga duruyog nga bumangon an katawhan Pilipino agud durungan nga itumba hiya ha iya poder ngan pagbatunon ha iya mga krimen ngan kurapsyon.

Dirudiretso nga nabangon an katawhan han Negros ngan han bug-os nga katawhan Pilipino. Guliat nira nga tapuson an mabangis nga paghahadi ni Duterte. Padayon hira nga nasulong ha dalan han pag-ato. Kinahanglan mahugot nga magkaurusa ngan dugang nga pakusgon an ira mga organisasyon komo armas agud ig-insister an ira mga katungod ngan ginhihingyap nga katadungan. Kinahanglan pahitas-on an kapukawan han ngatanan ngan padig-unon an determinasyon ngan kaisog nga umato.

Hul-os nga ginpapadig-on an Partido ngan an ngatanan nga rebolusyounaryo nga pwersa. Hira an aada ha butagtok ngan unahan han pakig-away han bug-os nga katawhan. Gin-papamunuan han Partido an BHB agud kastiguhon hi Duterte ngan buongon an iya pasista nga pangil. Gin-aaghat han Partido an bug-os nga katawhan nga makig-away ngan tapuson an ngatanan nga karatan ni Duterte ngan ipasulong an rebolusyounaryo nga pakig-away agud tukuron an bag-o nga sistema nga pankatiling-ban ha Pilipinas. AB

Pagbaha han dugo ha Negros

Hadton gab-i han Hulyo 25, ginsulod hin armado nga kalalakin-an an payag han pamilya Ocampo ha Barangay San Jose, Sta. Catalina, Negros Oriental. Ginpusil ngan ginpatay nira an usa ka-tuig nga hi Marjon ngan an iya tatay nga hi Marlon Ocampo nga gin-aakusaran nira nga nasuporta ha Bagong Hukbong Bayan (BHB). Nasamaran dinhi an asawa ni Marlon. Saksi ha krimen an duha pa nga bata nga Ocampo. An magtalaamay nga Ocampo amo an pinakaurhi ha 87 nga bikti-

ma han ekstrahudisyal nga panmatay ha Negros tikang han lumingkod an mananap nga hi Rodrigo Duterte.

Ha Guihulngan, ginpusil ngan ginpatay hi Atty. Anthony Trinidad hadton Hulyo 23. Usa hiya ha mga abogado nga malisyoso nga igindadabi han grupo nga Kawsa Guihulngan Batok Komunista ha rebolusyounaryo nga kagiusan. An grupo in ginponduhan ngan ginpapadalagan komo *death squad* han Philippine National Police. Nasamaran an asawa ni Trinidad nga hi Novie Marie ngan usa pa nga drayber han pedikab ha insidente. Hadton Hulyo 25, ginpatay an magbugto nga hira Arthur Bayawa, prinsipal han Guihulngan Science High School ngan Ardale Bayawa, hepe han Guihulngan City Division han Department of Education ha Barangay Hibaiyo. Ha pareho nga adlaw, ginpusil gihapon an parag-uma nga hi Romeo Alipan, kapitan han Barangay Buenavista. Ngatanan han mga biktima in ginpapagawas nga ginpatay han BHB, bisan una na hira nga gin-garanan han AFP nga mga tagasuporta o membro han BHB.

Ginpusil liwat an dati nga mayor han Ayungon nga hi Edcel Enardecido ngan patud niya nga hi Leo Enardecido hadton Hulyo 27. Antes hini, naire-

port nga namatay hi Sunny Caldera, kapitan han Barangay Mabato ha amo gihapon nga bungto mahuman daw makainom hin pestesidyo hadton Hulyo 25. Usa pa nga parag-uma, hi Renden Eleuterio an ginpusil ha Barangay Tampocon II. Ini nga mga atake an kahadlok nga bulos ni Duterte ha lehitimo nga ambus han mga Pula nga mangaraway ha upat nga pulis ha Ayungon hadton Hulyo 18.

Hadton Hulyo 26, ginpatay hi Federico Sabejon ha Barangay 3, Siaton. Ha Canlaon City, ginpatay liwat an kapitan han Panubigan nga hi Ernesto Posadas ngan konsehal han syudad nga hi Ramon Jalandoni. Patay liwat hi Anaciencino Rosalita, tanod han Barangay Bucalan hadton Hulyo 28. Ginpusil hiya han mga pwersa han death squad ni Duterte ha Oval Public Market ha kahipid nga barangay.

Duha nga parag-uma, hira Wenny Alegre ngan Felimino Janayan, tsirman han United Calango Farmers Association ha Zamboangita, Negros Oriental an ginpusil ngan ginpatay hadton Hulyo 24.

Nagpostura an mga krimenal nga mga Pula nga mangaraway ha tuyo nga wakayon an rebolusyounaryo nga kagiusan. AB

"AFP..." *tikang ha paypay 1*

aga, ginpakyas han mga Pula nga mangaraway an plano nga pagreyd han 11th IB ha usa nga yunit han BHB ha Sitio Small Samac, Barangay Nalundan, ha Bindoy. Lima an namatay ngan unom an nasamaran ha mga sundalo.

Sorsogon. Ginpabuthan han BHB-Sorsogon an mga nag-ooperasyon nga tropa han PNP Special Action Force (SAF) ha Barangay Tulatula Sur ha bungto han Magallanes hadton Hulyo 30, alas-3:00 han kulop. Napulo an naireport nga namatay ha ranggo han SAF.

Agusan del Norte. Ginpabuthan

han BHB an mga tropa han 23rd IB ha Sitio Hinandayan, Barangay Camagong, Nasipit, Agusan del Norte hadton Hulyo 12, alas- 9:40 han aga. Lima an naireport nga namatay ha tropa han militar samtang lima liwat an samaran.

Quezon. Tulo nga magkasusrunod nga operasyon haras an iginlansar han BHB- Quezon kontra ha gintib-ob nga pwersa han 80th IB ngan PNP Regional Mobile Force Battalion ha Sitio Lgmak, Pagsangahan, Gen. Nakar hadton Hulyo 28-30. Usa an patay ngan duha an nasamaran ha mga sundalo. AB

Lt. Gen. Noel Clement, berdugo nga lambong ni Palparan

Kasumpay an tinagdamo nga panmatay ha Negros han delikado nga Oplan Sauron nga nagsabrag han ngirhat ha isla tikang pa han Disyembre 2018. Tikang han igpatuman ini, masobra 40 nga sibilyan na an biktima han ekstrahudisyal nga panmatay. Labot han mga ginpatay, darudamo gihapon nga mga sibilyan an iligal nga gin-aresto ngan ginsalawdan han mga hinihimo nga mga kaso.

An pagpapatuman han Oplan Sauron ginpapangunahan han Armed Forces of the Philippines Central Command (AFP Centcom) ha ilarum ni Lt. Gen. Noel Clement. Bantugan nga kriminal hi Clement komo usa han mga uruubos nga upisyal nga ginpahira hadto ni Jovito Palparan ha paghihimo han mga krimen han Oplan Bantay Laya 1 ngan 2. Diin man hadto nagsasabrag han makangirhat nga buhat hi Palparan, nakada ha iya ikog hi Clement komo tangkod nga tagasunod. Sugad han iya idolo, ginyayaw na niya an pagnganganan nga mga komunista an mga nagtuturisok ha reaksyunaryo nga gubyerno. Tangkod niya nga iginpapatuman an mga mando han panmatay ngan iba pa nga pagtalapas ha katungod pantawo.

Nakapailarum hi Clement ha 204th Brigade han sikmiton ngan patayon han nasering nga yunit-militar an mga tagapag-undong han tawhanon nga katungod nga hi Eden Marcellana ngan Eddie Gumanoy hadton 2003 ha Mindoro Oriental. Kumander hadto han nasering nga brigada hi Palparan.

Han maibalhin hi Palparan ha 7th ID ha Central Luzon hadton 2005, magkaupod hira ni Clement ha pagsabrag han kabangis ha rehiyon. Hadton 2006, ha sakob la han Enero tubtub Pebrero, 25 ka tawo an biktima han panmatay, pagsikmit, pagtortur, pangastigo, panhahadlok, masaker, interogasyon ngan iligal nga detensyon. Namuno na hadto hi Clement ha 56th IB, an landaw nga abusado nga yunit-militar ha rehiyon. Usa gihapon hiya ha mga nagplano ngan nagpapatuman ha pagsikmit ha aktibista nga hi Jonas Burgos hadton 2007.

Hiluagan nga kahibangan liwat

an igindurot han mga operasyon nga ginpapamunuan ni Clement ha Mindanao. Komo kumander han 602nd Brigade hadton 2005 tubtub 2006, nakilala hi Clement han mga residente nga Moro ha North Cotabato ha iya pan-nganyon ha mga komunidad.

Pira kaadlaw la matapos ideklara ni Duterte an balaud militar ha Mindanao hadton Mayo 2017, iginbutang han AFP hi Clement komo kumander han 10th ID. Sakop han operasyon hini an bug-os nga rehiyon han Davao, ngan mga tubtuban hini ha mga probinsya han Surigao del Sur, Agusan del Sur ngan Bukidnon. Nanhimbang hi Clement ngan iya mga tawuhan ha lugar. Ha sakob la han 19 ka bulan, umabot ha 50 nga sibilyan an ginpatay han mga tawuhan ni Clement, kaupod an duha nga bata. Yukut-yukot liwat an pirit nga bumaya tungod ha mga panmomba ngan panhalikwat han mga sundalo ha mga komunidad.

Usa ha mga makangirhat nga mga krimen ni Clement komo kumander han 10th ID an pagmasaker han pito nga Lumad hadton Disyembre 3, 2017 ha Lake Sebu, South Cotabato. Duha nga iba pa an samaran ha nasering nga insidente. Luon-luon nga kaso an iginampa kontra kan Clement, ngan kanda Lt. Col. Harold Cabunoc han 33rd IB ngan Lt. Col. Benjamin Leander han 27th IB. Mga tawuhan gihapon ni Clement an nagsikmit, nagtortur ngan nag-atentar pagsunog ha duha nga kabatan-unan nga minero hadton Nobyembre 2017 ha Compostela Valley.

Pamumuno ha CENTCOM

Ginkuha hi Clement ha 10th ID ngan iginbalhin ha Centcom hadton Nobyembre 2018. Sakop han opera-

syon han Centcom an bug-os nga Visayas. Aada ha ilarum hini an duha nga dibisyon han Army (8th ID ha Eastern Visayas ngan 3rd ID ha Central ngan Western Visayas), an 2nd Tactical Operations Wing han Air Force ngan an bug-os nga pwersa nga naval ha Visayas.

Waray pa usa kabulan mahuman ibalhin ha Centcom, dayon niya iginpatuman an Oplan Sauron ha Negros subay ha Memorandum Order No. 32 ni Rodrigo Duterte. Nakaduon yana ha isla an todogerra han Centcom kun diin may lima kabatalyon nga pankombat an nakaposisyon, labot pa han mga pwersa han PNP.

Labot la han panlalasurbo ha Central Visayas, pagpatay ngan panhihibang gihapon ha mga komunidad ha Eastern Visayas, an mando ni Clement. Ha isla han Samar, grumabe an mga panmatay ha mga sibilyan tikang Marso 2019. Ha pagsulod han tuig, 545 barangay an naireport nga militarizado, kun diin may 250 hini an okupado han mga sundalo. Masobra 300 ka pamilya na an napalayas ha ira mga panimalay tungod ha pag-okupar han mga sundalo han 8th ID ha ira mga komunidad.

Samtang, lumandaw an saywar han Centcom ha Western Visayas. Hadton Marso, susrunod nga nagpasamwak han mga balita nga peke nga engkwentro an 61st IB ha Panay agud tahuban an mga kaso han iligal nga pag-aresto ha mga paraguma ngan katutubo nga Tumandok. Labot hini, nagpagawas liwat han peke nga pagsurender han usa nga menor de edad nga usa kuno nga kaapi han Pula nga mangaraway.

Iginpailarum gihapon ni Clement an mga pwersa han Centcom agud magin tawo-tawo han militar han US. Ha ginhimo nga Pacific Partnership hadton Marso, gindara han US ha Visayas an mga niyutiyo ngan kaalyado nga hukbo hini agud pahiraon ilarum han kumand han militar han mga nasud ha Indo-Pacific. AB

Aktibista nga parag-uma, ginpusil

Ginpusil han mga pwersa nga panseguridad han rehimen Duterte an mag-asawa nga kaapi han organisasyon han mga parag-uma ha sakob han ira tindahan ha Sitio Kasilaan, Barangay Halapitan, San Fernando, Bukidnon hadton Agosto 2. Dayon nga namatay hi Guellermo Casas samtang nasamaran an iya asawa nga hi Jocelyn.

Ika- napulo nga biktima na han ekstrajudisyal nga pamamatay hi Guellermo ha Bukidnon yana nga tuig.

Ha pareho nga adlaw, ginpusil ngan pinatay liwat hi Ernesto Estrella ha Antipas, North Cotabato. Hi Estrella in dati pastor han United Church of Christ in the Philippines.

Hadto liwat nga Hulyo 25, natapatay hi Misba Masla, 60 anyos, han bombahan han mga eroplano nga pangerra han AFP an Sitio Butilin Kabalasan Pikit, ha North Cotabato. Iginpagawas han 6th IB, pinaagi han kumander han AFP-Joint Task Force Central nga hi Maj. Gen. Diosdado Carreon nga may bumuto nga bomba ha sakob han balay han mga Masla sanglit namatay an biktima. Mismo an AFP pinaagi han kumander han 603rd ID nga hi Brig. Gen. Alfredo Rosario, an nag-amin nga tinamaan an balay han mga Masla han mamomba an AFP ha lugar banda alas-3 ha kaagahon. Reason han AFP, ginlalanat daw nira an usa nga grupo han Bangsamoro Islamic Freedom Fighters (BIFF) nga subay han report han ira operasyon paniktik in nakada ha lugar.

Gin-aakusaran han AFP an asawa ni Misba nga hi Ali Masla, 62, nga membro han BIFF. Samaran hi Ali ngan an iya apo nga hi Edwin Masla ha pamomomba. Ginpanhi-muwa han BIFF nga may presensya hira ha lugar hito nga panahon. Ginkundena ni Abu Misri Mama, taga-pagyakan han grupo, an pamamatay sering niya, dako nga buwa an ginyiyinakan han AFP nga ginpoproktiktahan nira an mga sibilyan nga hira man mismo an namomba ha balay han kalagsan.

Hadton Agosto 6, ginpusil liwat hi Brandon Lee, membro han Ifugao Peasant movement (IPM), ha Lagawe, Ifugao. Nagsusurat gihapon hiya para ha Northern Dispatch. Tubtub ha presente. Diri pa hiya hama-magutaw-an. Aktibo nga gin-aatu-

han han IPM an pagtutukod han gigante nga dam ha Chico River nga magliligis han ira tuna han kaapuy-apuyan.

Pan-gigipit ha mga aktibista ngan parag-uma

Padayon pa gihapon an hiluagan nga intimidasyon han rehimen ha mga aktibista ngan parag-uma. Ha Quezon, ginringgal han usa nga yunit han 2nd IB an Barangay 1, Lucena City hadton Hulyo 30. Naglansar han operasyon nga paniktik an mga sundalo ha tahub han pagsusurbey para ha programa nga 4P's ngan pagbibiling han balay nga mapeple-tihan.

Duha ka beses liwat nga nagpatawag han miting an mga tropa han 95th IB ha Barangay Sta. Isabel Sur, Isabela hadton Agosto 3 kun diin gin-akusaran nira nga tagsuporta han BHB an mga membro han Dagami, lokal nga organisasyon han parag-uma. Tigda na la nga nagkalakat an mga residente ha syahan nga pagmimiting ngan igin-insister an ira mga demokratiko nga katungod. Ginkontra gihapon nira an pagpapasurender ha ira komo mga Pula nga mangaraway kabalyo han kwarta.

Ha Cebu, gin-atentaran nga tarhugon han pulis an mga kaapi han lokal nga tsapter han Kabataan Partylist hadton Hulyo 27. Ha Bukidnon, ginproybaran nga tarhugon ngan "ipasurender" han 1st Special Forces Battalion hi Kristin Lim, nga hadto anay nagdudumara ha Radio Lumad, ha Dumilag, Manolo Fortich hadton Agosto 3.

Samtang, duha nga kaapi han KASAMA-TK an gin-aresto han 76th IB hadton Hulyo 27 ha Sablayan, Sta. Cruz, Occidental Mindoro. Ginkilala an mga biktima nga hira Nadeline Fabon ngan Reynaldo Malabborbor nga hadto nabulig ha mga parag-uma ha lugar nga sobra nga naapektaran han katsirak. **AB**

Pilipinas,

pinakadelikado nga nasud

NABUTANG HA PANKALIBUTAN nga pagtan-aw an Pilipinas hini nga naglabay nga bulan nga pinakadelikado nga nasud para ha mga aktibista nga pankalibungan ngan ikaupat para ha mga sibilyan.

Ha report nga iginpagawas hadton Hulyo 30 han Global Witness, usa nga independyente nga grupo nga nakabase ha London, linabwan han Pilipinas an Brazil komo numero uno nga nasud ha kadamo han ginpatay nga mga aktibista nga pankalibungan. Subay ha report han grupo, may ada 30 nga tagapagdepensa han tuna ngan naturalisa an ginpatay hadton 2018 (48 hadton 2017), pinakahिताas nga narekord ha Asia. Ikatulo nga parte han mga biktima an ti-kang ha Mindanao kun diin plano nga magtukod ni Duterte han mga plantasyon nga magsasakop han 1.6 milyon ektarya nga katunaan. Kaudgan hini mga tuna han kaapuy-apuyan han mga Lumad. Katunga han naireport nga kaso han pamamatay may kasumpay ha agribisnes.

Hadton Hunyo, iginlista gihapon han Armed Conflict Location and Event Project (Acled), usa nga grupo nga nakabase ha United States, an Pilipinas komo ikaupat nga pinakapeligroso para ha mga sibilyan. Ikatulo nga parte han mga biktima in ginpatay ha tahub han "gera kontra droga" ni Duterte. Target gihapon han panmatay an mga karibal ha pulitika, mga kaapi han mga partido nga pampulitika ngan progresibo nga mga organisasyon, mga aktibista, parag-uma, abugado ngan huwes. Sigon han mga pangaliskay han grupo, nagresulta an mga palisiya han rehimen ha direkta nga pangangatake ngan pagpatay ha haros 490 nga sibilyan yana nga 2019.

Umabot ha 450 an direkta nga ginpatay han mga pwersa han estado. Pinakadamo an ginpatay ha Central Luzon (23%), Calabarzon (22%) ngan ha National Capital Region (10%).

National Land Use Act, plano nga neoliberal

Ha ikatulo nga higayon, utro nga gintudlok ni Duterte an National Land Use Act (NLUA o balaud ha nasyunal nga paggamit han tuna) komo prayoridad nga proposisyon han iya rehimen ha iya State of the Nation Address (SONA) hadton Hulyo 22.

Igin-insister ni Duterte nga ginkikinahanglan na nga ipasar han Kongreso antes matapos an tuig agud makaglatag daw hin usa nga nasyunal ngan komprehensibo nga plano ha paggamit han tuna agud “mabaton an demanda han langyaw nga mamuruhunan”.

Prinsipal nga katuyuanan han NLUA nga padagmiton an proseso han hiluagan nga kumbersyon han mga tuna nga agrikultural ngan kapupuyungan tikadto ha residensyal, komersyal ngan industriyal nga gamit agud dagmit nga maibaligya ha mga langyaw nga mamuruhunan ngan ira mga kasosyo nga mga burgesya komprador. Gagamiton ini agud palayason an mga parag-uma ngan katutubo ha mga tuna nga target nga tindugan han mga higan-te nga mga impraistruktura ha ilarum han programa nga “Build, Build, Build”. Pasiuna na nga iginpatuman ini yana han rehimen pinaagi han serye han mga mando nga administratibo nga iginpagawas han Department of Agrarian Reform hadton Pebrero.

Ha ilarum han NLUA, gintukod an National Land Use Commission (NLUC) nga mag-aataman han reklasipikasyon ngan kumbersyon han mga rekurso han tuna ha bug-os nga nasud ngan magbabalayan han nasyunal nga plano para hini kada napulo katuig subay ha panginahanglan han mga kapitalista. Ini an magtatalaan kun hain la nga mga tuna nga poyde umhon ngan kun hain an mahihimo pagpatudkan han mga impraistruktura ngan kabablayan.

Igididiri han NLUC an pag-uma han mga pampubliko nga katunaan nga gindeklara nga kagugub-an, kaupod an mga katunaan nga ginhulad na han gudti nga mga parag-uma. Hihimuon hini nga mas siste-

matiko an mga programa sugad han National Greening Program nga nagpapalayas han gudti nga kaingirero ha ira mga umhanan para magamit ini ha hiluagan nga mga plantasyon han komersyal nga kahoy.

Maiha na nga nakadelatar ha Kongreso an NLUA. Syahan ini nga iginduso han rehimen Corazon Aquino kadungan han iba pa nga neoliberal nga reporma nga dikta han World Bank. Ha naglabay, ginhimo ini nga kundisyon kabalyo han bilyun-bilyon nga pautang. Padayon ini nga iginpoproponer ngan gintudlok nga yawe nga lehislatisyo nga pitad han magsusunod nga rehimen pero waray ini umunhan ha sakob han masubra duha ka dekada.

Hini nga naglabay nga mga tuig, gin-gamit han American Chamber of Commerce, kakunsabo han ahensya nga USAID, an The Arangkada Philippines Project agud agresibo nga iduso an mga rehimen Aquino ngan Duterte nga igpadayon an paglobby hini nga balaud ha Kongreso. Aktibo nga pagsiguro an iginpakita han rehimen Duterte nga ilusot ini ha Kongreso ha ikatulo nga pagbasa an iginpoproponer antes magserra an sesyon hini hadton Hunyo 3.

Ha tiarabot nga mga bulan, nakatalaan na nga talakayon an iginpoproponer nga balaud ha Senado ha pangunguna ni Sen. Cynthia Villar, tagapangulo han komite hini ha kalibungan ngan natural nga mga rekurso. Ha luyo han pagigin alyado

ni Duterte, makusog an pagtipa nitya ha pagsasabalauud han NLUA tungod kay tatanggalon hini an gahum han mga lokal nga gubyerno nga magreklasipika han mga katunaan nga ira ginsasakop ngan magtalaan han kalugaringon nga plano ha paggamit hini. Kun maisabalauud an NLUA, igpapasa an mga gahum hini ha NLUC nga direkta nga nakapailarum ha nasyunal nga gubyerno.

Klaro nga ginpulsan han mga Villar an daan nga kaayusan ha pagbabalyo han gamit han tuna ilabi pa ngan mas madali para ha ira nga suhulan an lokal nga mga gubyerno agud ilusot an ira mga negosyo nga pabalay.

Atubangan han tarhug nga idelatar an iginpasar nga balaud, iginpatuman han rehimen an Joint Department of Agrarian Reform – Department of Justice Order 75 hadton Mayo 31 nga mag-iinstitusyunalisa ha programa ni Duterte ha paggamit han tuna bisan diri pa naisasabalauud an NLUA.

Subay ha konserbatibo nga taya han rehimen nga iginpagawas hini hadton Enero, lumuros hin 25% an kabug-usan nga erya han tuna nga agrikultural ha nasud tikang 9.7 milyon ektarya hadton 1980 ngadto ha 7.3 milyon hadton 1912, prinsipal tungod han hiluagan nga kumbersyon hini ngan samwak nga panlupot han tuna ha bug-os nga nasud.

Mga proposisyon nga balaud para ha mga parag-uma

Waray wantas nga iginduduso han rehi-men Duterte an pag-abre han sektor han agrikultura, kalakip an mga agrikultural nga katunaan, ha langyaw nga pananag-iya ngan pandambong. Ha luyo hini, padayon nga iginpapasulong han mga progresibo nga tinaglawas ha kongreso an mga reporma nga pagpupulsan han mga parag-uma.

Kasumpay ini nga mga reporma han mga pakigbisog nga maiha na nga iginpapasulong han mga organisasyon nga parag-uma. Unod liwat ini han Comprehensive Agreement on Social and Economic Reforms o CASER nga nabug-os hadton 2016 ha negosasyon pankamuraywan giutan han Gubyerno ng Pilipinas ngan National Democratic Front of the Philippines.

Dugang nga nagigin importante ini nga mga reporma nga agraryo atubangan han ngatanan-nga-gapil nga mga atake ha ira sektor — tikang ha todo-todo nga liberalisasyon han bugas tubtub ha waray wantas nga panmatay ha mga parag-uma nga nakikigbisog para ha ira katungod ha tuna.

Utro ngan iginsubmitter han mga progresibo nga partido ha ilarum han Makabayan an Genuine Agrarian Reform Bill (GARB) ha Himubo nga Kapunungan. An GARB usa nga proposisyon nga naglalalatag han kumprehensibo nga balayan para ha tinuod nga reporma ha tuna. Katuyanan hini nga bungkagon an monopolyo ha tuna ngan magpatuman han libre, patas, ngan makatadungan nga distribusyon han tuna ha sakob han lima katuig. Lulupgupon hini an ngatanan han pribado nga agrikultural nga katunaan, ngatanan han katunaan nga ginpapadalgan han mga plantasyon nga agribisnes, mga katunaan nga ginhuhulad han mga parag-uma nga ginlupot han gubyerno, mga agaron maytuna o mga langyawanon nga institusyon ngan iba pa nga mga pampubliko nga agrikultural nga katunaan.

Iginduduso liwat hini an paghatag han kumprehensibo nga suporta

ha mga parag-uma ngan paghatag han sadang nga subsidyo. Aaghaton an mga parag-uma nga magtukod o umapi ha mga kooperatiba para pauswagon an produksyon. Sugadman, bubug-uson an mekanismo para diri na utro nga mawara an tuna han mga benipisyaryo nga parag-uma.

Ha yana, sobra nga ginpapakurian an mga parag-uma nga nag-iinsister ha ira katungod ha tuna, kalakip adton nahatagan na han mga Certificate of Land Ownership. Damo ha ira an waray nakagbayad han mahal nga amortisasyon sanglit madagmit nga nababawi an ira mga tuna. Kasumpay hini, iginproposisyon liwat nga iabswelto an mga parag-uma tikang ha ira obligasyon nga magbayad han utang nga amortisasyon agud ha sugad maihatag na ha ira an tuna nga ira ginhuhulad.

Iginplastar liwat han Makabayan an proposisyon nga Rice Industry Development. Nakaplastar dinhi nga igindidiri an panukot han plete ha tuna kun malahos an balor ha 10% han kasagaran nga neto nga ani han parag-uma ha kada ektarya nga gin-uma ha nakalabay nga tulo katuig.

Samtang, nagsubmitter liwat han iba nga tinaglawas an mga proposisyon nga maghahatag han seguro ha mga benepisyaryo han buwa nga Comprehensive Agrarian Reform Program ngan magtitindog han mga proyekto sugad han mga komunal nga irigasyon nga pababaydan an katunga han balor han mga parag-uma nga benipisyaryo ha usa nga talaan nga panahon.

Iginduduso liwat dinhi an pagtindog han mga bodega ngan mga molinuhan han humay ha kada munisipyo ngan syudad nga nagpoprodyus han bigas. Susuportahan liwat hini an ngatanan han panginahanglan ha transportasyon. Pabaydan ini ha talaan nga balor ha sakob han 25 katuig.

Ha Senado, utro nga iginsubmitter ni Sen. Ralph Recto an ira proposisyon nga pagbutang han sistema han “timbanghan han katawhan” ha mga sentro nga merkado para malikyan an pagmanipula ha timbang han mga produkto. Iginduduso liwat niya an paghimo han mga kalsada nga magdudugtong ha mga umhanan ngan merkado diri la ha mga pinili nga lugar kundi pantay-pantay nga pagdistribwer ha bug-os nga nasud.

Burukrata-kapitalista nga pandambong han mga Villar

An mag-asawa nga Manny ngan Cynthia Villar, kilala komo lokal nga dinastiya han Las Piñas, kongresista ngan presente nga senador han reaksyunaryo nga gubyerno, an tag-iya han Vista Land & Lifescapes nga bantugan ha pan-ngagaw ngan kumbersyon han yukut-yukot kaektarya nga mga umhanan ngadto ha mga subdibisyon (Camella Homes, Lumina Homes) ngan dagko nga mall (Starmalls at Vista Malls).

Hadton 2008, nadabi hi Cynthia Villar ha panlupot han tuna han mga parag-uma ha Norzagaray, Bulacan. Nadabi liwat hi Manny Villar ha pandambong hadton 2010 kahuman niya nga iproposisyon nga baguhon an ruta han C-5 Extension Project pabor ha lokasyon han iya mga negosyo. Nabuksas liwat nga nagtindog hira Villar han mga subdibisyon ha mga may irigasyon nga umhanan ha Pavia, Iloilo City hadton 2010 ngan ha Plaridel, Bulacan hadton 2014.

Bantugan an pamilya Villar komo tagsuporta ni Duterte. Magkaalyado liwat an partido pulitikal ni Villar nga Nacionalista ngan an PDP-Laban ni Duterte.

Ha ilarum ni Duterte, lumobo an yaman ni Manny Villar tikang US\$1.5 bilyon (o P75.4 bilyon) hadton Marso 2017 ngadto ha US\$5.5 bilyon (o Php288.3 bilyon) hadin Marso 2019. Tikang ha ika-12, hiya na yana an pinakariko nga indibid-

wal ha bug-os nga nasud. Samtang, hi Cynthia Villar naglista han P3.7 bilyon ngan ginkunsidera nga pinakariko nga Senador, samtang an ira anak nga hi Mark Villar, sekretaryo han Department of Public Work and Highways, naglista liwat han P1.4 bilyon ngan ginkunsidera nga pinakariko nga upisyal ha gabinete ni Duterte.

Klaro kaupay an pagpahimulos han pamilya Villar ha pan-imprastruktura nga programa han rehimen. An ira kompaniya an pinakaurhi nga nagpasa han aplikasyon para ha pagtindog han pasugalan antes ipalusad ni Duterte an moratoryum ha pagkarawat han aplikasyon para ha pagtindog hini hadton Enero 2018. Labot ha gintitindog nga *resort* ngan pasugalan ha 1,000 ektarya nga katunaan ha Dasmariñas, Cavite, nahireport liwat nga plano nira nga magtindog han pareho nga imprastruktura ha Las Piñas.

AB

Buwa nga reporma nga agraryo ha Boracay

Sukwahi ha iginhahambog ni President Rodrigo Duterte ha iya ikaupat nga State of the Nation Address, diri tinuod nga naipatuman na an reporma nga agraryo ha isla han Boracay ha Aklan.

An tinuod, tubtub ha presente diri pa liwat naiddistribwer an 18 kaektarya nga katunaan nga iginpailarum ha reporma nga agraryo ha mga benepisyaryo hini. Sigon kan Department of Agrarian Reform (DAR)-Western Visayas Director Stephen Leonidas, ipapanhatag pa la ini ha mga nasyunal nga minoriya nga setler nga diri kaapi ha tribu nga Ati han Boracay.

Hadton Nobyembre 2018, 3.2 kaektarya nga tuna la (waray pa usa kaporsyento han 1,032-kaek-

tarya nga isla) an kabug-usan nga naipanhatag ha 44 nga pamilya nga kaapi han Boracay Ati Tribal Organization.

Sigon ha mga pangaliskay ha antropolohiya, an Ati an mga nasyunal nga minoriya ha Boracay antes pa umabot an mga Bisayan ngan mga kolonyalista nga Espanyol. Kundi ginpapanhimuwa ini han iba nga mga nasyunal nga minoriya nga setler (di-Ati) nga nag-iinsister han ira katungod ha tuna nga nakatalaan nga ipanhatag.

AB

Madinaugon nga welga ha Monde

SIYAM KA NGA ORAS kahuman ika-saan ira welga hadton Agosto 6, madinaugon nga naiduso han mga kontraktwal nga trabahador han Monde Nissin Labor Association (MNLA-LIGA) an maneydsment han Monde Nissin Corp. nga makignegosasyon hiunong ha ira panawagan nga regularisasyon. Iginlansar an welga komo baton ha terminasyon han kontrata han siyam nga trabahador hini hadton nakalabay nga semana. Tikang Hulyo 2018, 111 nga trabahador na an gintanggal ha kompaniya.

Naurusahan ha negosasyon nga makakabalik na an gintanggal nga mga trabahador ha pabrika ngan nagtalaan na liwat han iskedyul para ha masunod nga erestorya. Ginkunsidera ini nga usa nga dako nga kadaugan han mga trabaho nga mayoriya hini nga 13 katuig na nga nagtatrabaho ha kompaniya komo mga kontraktwal.

An Monde Nissin kilalado ha mga produkto hini nga mga biskwit (SkyFlakes ngan Fita) ngan nudels (Lucky Me!). Tikang 2000, permi nahiaapi an kompaniya ha 50 nga pinakariko nga mga korporasyon ha Pilipinas. Pananag-iya ini han burges kumprador nga hi Betty Ang nga nakaglista han P14.17 bilyon nga neto nga balor han mga pananag-iya hadton 2018.

Ha pareho nga adlaw, nagwelga liwat an mga trabahador han Super 8 ha Pasig City kahuman tanggalon ha trabaho an masobra 200 nga kontraktwal nga trabahador hini.

MADINAUGON NGA NAIPABASURA han mga estudyante han Polytechnic University of the Philippines (PUP) ha Sta. Mesa, Manila an Dress Code Policy (palisiya ha bado) kahuman an pito kaoras nga protesta. Magdidiretso pa an mga protesta kontra ha pagpalusot ha mapanmuypoy nga mga probisyon sugad han *mandatory random drug-testing* ngan pan-gigipit ha mga organisasyon, konseho, ngan publikasyon han mga estudyante.

SONA han Katawhan kontra han nasyunal nga traydor

Ha ikaupat nga State of the Nation Address (SONA) ni Rodrigo Duterte hadton Hulyo 22, nahireport nga umabot ha 50,000 an pumartisipar ha mga sa mga rali kontra ha iya ha mga sentro nga syudad ha bug-os nga nasud. Ginkundenar han mga raliyista an ura-ura nga pagtraydor ni Duterte ngan iginpanawagan an pagpapatalsik ha iya tungod ha iya pag-surender ha China han mga katungod han mga Pilipino ha West Philippine Sea. Ginsukna nira an iya pasismo ngan pagpatuman han kontra-katawhan nga mga palisiya nga dugang pa nga nagludlod ha katawhan ha kakurian.

Ha nasyunal nga kabisera, ginreport han mga organisador nga may 40,000 an nagmartsa ha kalsada han Commonwealth Avenue ha Quezon City para ipakita ha nasyunal nga traydor han Pilipinas nga hi Duterte nga “atin ang Pinas!” Nanawagan hira nga palayason an China ha ginlulupot hini nga teritoryo nga dagat han nasud. Ginpangunahan an protesta han Bagong Alyansang Makabayan (Bayan) ngan ginpartisiparan han magkalain-lain nga organisasyon bitbit an ira mga sektoral nga panawagan.

Luzon. Nagprotesta an masobra 600 nga parag-uma, parupangisda ngan nasyunal nga minoriya ha Aurora Park, Laoag City para suknaon an padayon nga pangatake han militar ha ira ranggo, pagsirit han presyo han mga paplitan durot han Tax Reform for Acceleration and Inclusion (TRAIN), ngan an kawaray han subsidyo para ha ira sektor. Umattender liwat an masobra 200 ha porum nga iginlansar han Tongtongan Ti Umili-Cordillera Peoples Alliance hiunong ha SONA ni Duterte ha Cathedral of the Resurrection, Magsaysay Avenue ha Baguio City.

Masobra 500 an nagprotesta ha Peñaranda Park, Legazpi City agud kundenaron an hiluagan nga extrahudisyal nga panmatay ha rehiyon. Naglansar liwat han paggios an mga aktibista ha Naga, Sorsogon ngan Masbate para ipanawagan an pagpapatalsik kan Duterte ngan suknaon an iya pag-sinunod ha China.

Visayas. Pumartisipar an masobra 4,000 nga aktibista ha

magkabulag nga protesta ha upat nga sentro nga urban han isla han Panay. Nagprotesta an masobra 3,000 ha pampubliko nga plaza han Bacolod City bitbit an panawagan nga tapuson na an arbitraryo nga panmatay ngan masker kontra ha katawhan han Negros. Diri mahimubo ha 400 nga aktibista an nagprotesta ha Bohol agud kundenaron an padayon nga pan-gigipit ngan panmatay ha mga parag-uma ngan iba pa nga pagtalapas ha tawhanon nga katungod. Ginpangunahan naman han Bayan-Central Visayas an martsa han masobra 300 nga aktibista tikang Fuente Osmeña Circle ngadto ha Colon Street ha Cebu City.

Mindanao. Nagprotesta an mga aktibista ngan Lumad ha Cagayan de Oro ngan Davao City bitbit an panawagan nga tapuson na an balaud militar ha Mindanao. Ginsukna liwat nira an pagpapaserra han rehimen ha mga eskoylahan nga Lumad. Naglansar an mga residente han Marawi han ira bersyon han SONA nga gintawag nira nga State of Marawi Bakwit (Sombak) ha Mindanao State University.

Langyaw nga labnasan. Masobra 100 an nagprotesta ha atubangan han Philippine Consulate General ha New York City ha pangunguna han Malaya Movement. Naglansar liwat han protesta an mga migrante nga Pilipino ha mga sentro nga syudad ha Australia, Canada, France, Hongkong, Italy, Japan, The Netherlands, New Zealand, Saudi Arabia, South Korea ngan United Kingdom. AB

Madinaugon nga agway ha Kentex ngan OceanaGold

KAHUMAN AN MASOBRA upat katuig nga pakigbisog, nakagkab-ot han kadaugan an mga trabahador han Kentex hadton Hulyo 26. Kahuman ini nga magpagawas an Korte Suprema han kamanduan ha Kentex Manufacturing Corp. nga baydan han P1.44 milyon an 57 nga trabahador nga nakatalwas ha pagkasunog han pabrika hini han tsinelas hadton Mayo 13, 2015. Sitentaydos nga trabahador an namatay ha nasering nga aksidente.

Ginbaliskad hini nga kamanduan an resolusyon han Court of Appeals nga nag-abswelto ha Kentex tikang ha nasering nga obligasyon hini ha mga trabahador. Syahan nga ginmando han Department of Labor and Employment (DOLE)-National Capital Region hadton 2015 an kompaniya nga ibayad an nasering nga balor ha mga trabahador kahuman madiskubre nga P202.50 la an ira inadlaw nga sweldo.

Gintawag liwat nga kadaugan han mga grupo pankalibungan an desisyon han Regional Trial Court han Nueva Vizcaya hadton Hulyo 27 nga nagbasura ha petisyon han OceanaGold para pugngan an barikada han mga residente nga nagpugong ha mga operasyon hini. (*Basahon ha Ang Bayan, Hulyo 21, 2019.*)

Ginpalusad an desisyon hadton bisperas han *national solidarity mission* (NSM) nga ginorganisa han mga aktibista pankalibungan ha pangunguna han Kalikasan People's Network for the Environment. Tuyo han NSM nga imbestigaran an nagpapadayon nga operasyon han kompaniya bisan pa nahuman na an kontrata hini hadton Hunyo 20.

Naubos nga rekurso ha SCS

Dako nga kawarayan ha mga parupangisda nga Pilipino an iligal nga pangangisda ha mga Chinese ha soberano nga teritoryo han Pilipinas ngan kasapit hini nga mga kadagatan. Ha nakalabay nga unom ka-dekada, dirudiretso na nga gumuti an ihap han mga isda ha South China Sea durot han deka-dekada na nga sobra nga pangangisda ha lugar.

Usa an South China Sea ha lima nga nangunguna nga pangangisdaan ha bug-os nga kalibutan. Dinhi nagtatrabaho an masobra tulo kamilyon katawo komo parupangisda o trabahador han dagko nga barko. Naghahatag an kadagatan hini han 3,365 nga klase han isda. Kada tuig, gintantantiya nga naabot ha 16.6 milyon katonelada o 12% han pan-kalibutan nga suplay han isda an nakukuha tikang dinhi. Mayor ini nga ginkukuhaan han protina han milyun-milyon nga katawhan ha mga nasud nga nakapalibot dinhi.

Ha usa nga pag-aram hadton 2015, ginsering nga bumagsak na hin tubtub 90% an kadamo han isda ha pira nga parte han SCS tikang dekada 1960. Ini nga mga isda higtaas an balor, sugad han tuna ngan grouper, ngan guti na la. Ginkikinahang na han mga parupangisda nga magpadagat nga mas maiha ngan mas hirayo ha kadagatan para mandakop. Tungod dinhi, dirudiretso an pagbagsak han dakop han mga parupangisda nga Pilipino tikang ha kadagatan. Tikang 2005-2014, bumagsak na ini hin 13.5% ngan dugang pa nga 4.3% hadton 2015-2016.

Disbentaha han mga parupangisda nga Pilipino an ira relatibo nga gudti nga baluto, higtaas nga gastos ha transportasyon (nga mas dumako pa durot han TRAIN) ngan kawaray han suporta tikang ha gubyerno. Kabaliskaran hini an dagko nga subsidyo han gubyerno nga Chinese para ha lana, suhol ngan higamit ha ira parupangisda. Tungod hini, nakakapanagat an ira mga barko hin mas hirayo ngan mas maiha. An China an may pinakadako nga ihap han mga sarakyan pandagat (2,500) nga nakapokus

ha maihaan ngan hirayuan nga pangangisda.

Disbentaha liwat han mga Pilipino nga parupangisda an kawaray han seguridad bisan ha sakob han eksklusibo nga sona pan-ekonomiya ngan mga tradisyunal nga mga pangangisdaan.

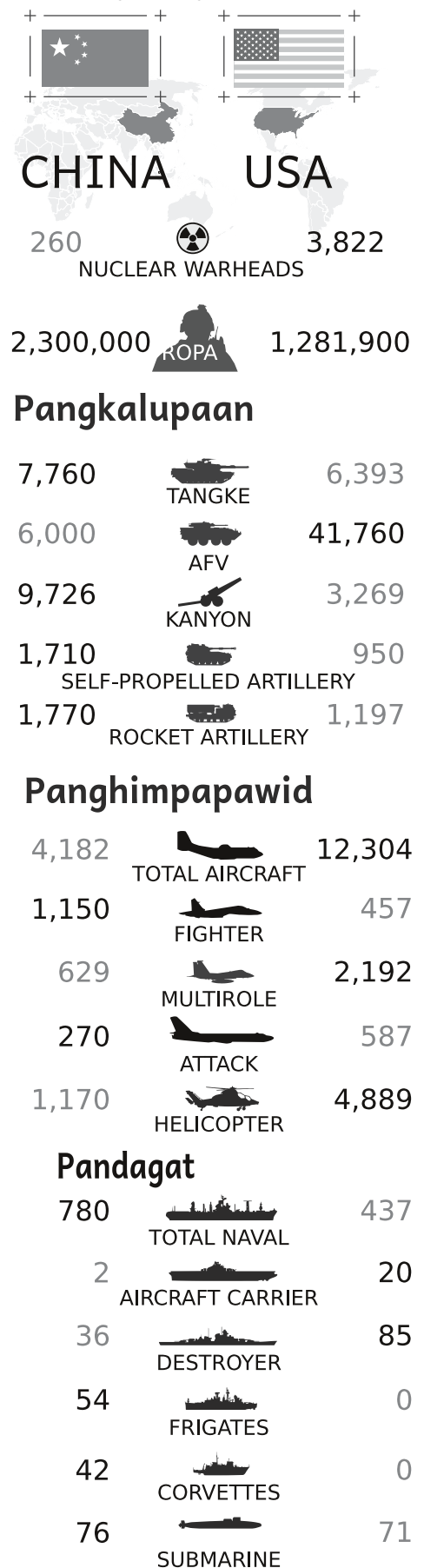
Pagbaligya han rekurso

Gintatantiya han Center for Environmental Concerns ngan Kalikasan People's Network for the Environment nga masobra P773-bilyon nga balor han mga rekurso nga mineral, pandagat ngan mga mananap nga soberano nga pananag-iya han Pilipinas an iginbaligya ni Duterte ha mga langyaw ha nakalabay nga tulo katuig.

Masobra P99 bilyon na an balor han nawakay nga mga bahura han China ha West Philippine Sea (WPS) durot han padayon nga pagpapatruya han mga bokis-de-gerra han mga paramilitar nga Chinese ha soberano nga kadagatan han nasud. Dugang dinhi an maabot ha P150 bilyon nga balor han *endangered* nga mga hayop ngan tanaman nga iligal nga gindakop o ginkuha ngan iginlusot pagawas han nasud.

Kabalyo han magbug-at nga pautang para ha mga proyekto nga Kaliwa Dam ngan Chico River Pump Irrigation, nagsaad hi Duterte nga hahatagan an China han mga rekurso nga tubig nga nabalor han P23 bilyon komo soberano nga garantiya pananglitang nga mapakyas ini nga hul-os nga baydan an utang. Ha kabugusan, pinakadako an nawara ha nasud durot han hiluagan nga pagmimina han mga multinasyunal ha nasud. Ha sakob han pareho nga panahon, masobra P501.4-bilyon nga balor han mga mineral an iginawas hini.

PAISAN-ISANAY NGA MILITAR: Ha bug-os nga kalibutan, nagpapabilin nga numero uno nga poder militar an US ha karukayaknon han kadamo han tropa, base, higamit-militar ngan armas-nukleyar. Gin-aayat ini yana han naturok nga poder han China, labina ha South China Sea nga pareho nga ginpupulsan ngan ginlulupgop han kada ira mga panseguridad nga pwersa. Adi an presente nira nga kusog-militar:

Pagpatay ha hadi han karsada

Kalakip ha mga ginruba han ikaduha nga gerra mundyal pankalibutan, an mayor nga linya han pampubliko nga transportasyon ha nasud. Komo temporaryo nga solusyon, pira ha mga Pilipino an namuhunan ha pangayad han wakay-wakay nga mga dyip nga gin-gamit han mga Amerikano nga sundalo.

An pinakasyahan ngan hadto pinakadako nga nagmamanupaktura han dyip amo an kompaniya nga Sarao Motors. Natukod ini hadton 1953 han negosyante nga hi Leonardo Sarao, usa nga mekaniko ngan anay drayber han kalesa. Tikang ha inisyal nga puhunan nga P700 rumabong an iya negosyo ngadto ha usa nga kompaniya.

Ginbag-o an disenyo han mga daan nga dyip para makagpasakay han mas damo nga pasahero. Gintugkop nga yerro naman an gin-gamit komo bubong hini nga pinintaran han maglamrag nga kolor ngan mga dekorasyon hini. Gin-gamit an simbolo nga kabayo ha ginmamanupaktura hini nga mga dyip komo pagsaludar ha syahan nga hadi han kalsada ha nasud, an kalesa. An disenyo han dyip subay ha kolor ngan porma han kalesa. Tikang hadto, ini an ginkilala nga “hadi han kalsada.”

Dumamo ngadto ha 300 an ira mga trabahador hadton dekada 1960. Umabot ha haros napulo kada adlaw an nahihimo nira nga dyip tubtub dekada 1970. Lumuya an produksyon hini pag-abot han 1980, durot han sobra nga paghitaas han ira gastos ha produksyon ngan tika-guti nga prangkisa nga ginpapagawas han gubyerno. Resulta na liwat han pankalibutan nga krisis pampinansya, bumagsak an piso sanglit nagin triple an balor han segunda mano nga mga makina ngan pyesa nga gin-iimport han kompaniya tikang ha Japan.

Para tagan dalan an pagsakob han mga taxi nga Tamaraw FX, sarakyan nga himo han multinasyunal nga kompaniya nga Toyota, ngan pag-abre han Light Rail Transit

hadton 1995, igin-undang han Land Transportation Office (LTO) an pagpagawas han prangkisa ha mga linya han jeep. Dugang pa nga pakuri ha industriya han transportasyon an dirudilain nga mga palisiya nga iginpatuman han gubyerno ha pagkuha han rehistro. Hini liwat nga panahon iginpasa ni Leonardo Sarao an pagdumara han kompaniya ha iya anak nga hi Edgardo.

Atubangan han padayon nga pagluya han negosyo, napiritan hi Edgardo nga temporaryo nga iundang an produksyon han kompaniya ngan tanggalon ha trabaho an masobra 250 nga trabahador hini hadton Oktubre 2000. Pira kasesmana kahuman hini, utro nga ginabrihan an produksyon han kompaniya kundi nalimita na la ha 50 katawo an mga trabahador. Hini nga panahon, duha tubtub tulo nga dyip kada semana na la an ira nahihimo.

Ha butnga han mga larang han rehimen Duterte nga hul-os nga igdiri an paggamit han daan nga dyip ha pamamasada ha tahub han

programa nga “modernisasyon,” naduso an Sarao Motors nga makig-sosyo ha Le’ Guider International (usa nga kompaniya nga pananag-iya han negosyante nga hi Youssef Ahmad), para ha produksyon han mga *electronic jeepney* (*e-jeepney* o mga dyip nga ginpapadalagan han kuryente). Imbes nga makina, ginpapadalagan ini nga mga dyip han usa nga *permanent magnetic motor* nga himo ha *neodymium magnet*, usa nga mineral nga dominado han China an pagmimina ngan produksyon. Hadton nakalabay nga tuig, nahireport nga haros 80% han pankalibutan nga produksyon hini an tikang ha China.

Kada yunit han *e-jeepney* kasingaran nga nabalor han P1.4 milyon, hirayo nga mas mahal ha presyo han tradisyunal nga dyip nga P400,000. Piho nga magresulta an buwa nga larang nga modernisasyon ha pagkaalkanse nga pagkalubong ha utang han mga drayber ngan opereytor ngan ha paghitaas han pamasaha. AB

SOT, ginbasura ni Duterte

URA-URA NGA pagkiling ha mga kapitalista an iginpakita ni Duterte han hul-os niya nga iginbasura an proposisyon nga Security of Tenure (SOT). Klaro nga gin-amin niya ini ha iya pamulong ha katawhan han Itbayat, Batanes hadton Hulyo 30 kun diin butad niya nga ginsering nga kulang an proteksyon nga iginhahatag han proposisyon nga “kontra-endo” ha mga negosyante. Tungod dinhi, utro nga nagsalawad ha Kongreso an mga progresibo nga magbaralaud han usa nga proposisyon nga mas klaro nga kontra-endo ngan maka-trabahador.